

- проведення тематичних свят;
- зустрічі із відомими спортсменами;
- екскурсії, культпоходи до театру і на виставки;
- трудові збори, десанти;
- оформлення стендів і газет т.ін.

У вихованні гандболістів велике значення має власний приклад тренера, його організуюча роль у самому процесі виховання, про що наголошували і А.Деркач, А. Ісаєва [3], говорячи про виховання юних спортсменів.

Погоджуємося з В.Я.Ігнат'євою, що юні гандболісти "повинні знати, як організувати заняття і як їх провести. Тому що поруч не завжди буде тренер! І гравці, і тренери – ви самі" [2, с.148]. Отже, тренер-професіонал повинен навчити гравців вмінню проводити самостійно навчально-тренувальні заняття, відчувати, що вони теж володіють певними прийомами і можуть передати свої знання іншим.

Те, що особистість тренера впливає на ефективність діяльності спортивної команди, її згуртованість і психологічний клімат, не викликає сумнівів. Однак залишається незрозумілим, як це виходить. Відомі випадки, коли ухід тренера з команди все змінює в ній. Щезла особлива психологічна атмосфера, змінювалися взаємовідносини, частіше відбувалися конфлікти, а багатьом гандболістам-старшокласникам ставало просто нецікаво тренуватися. Відомі і інші явища, коли з приходом нового спортивного тренера команда перетворювалась, хоча методи тренувань не відрізнялися помітно від попередніх.

Висновки... Усі перераховані вище педагогічні здібності спортивного тренера знаходяться у тісному взаємозв'язку. Відсутність будь-якої із них не дає певних результатів у процесі навчання, виховання та розвитку гандболістів-старшокласників.

У той же час практика доводить, що недостатньо добре ознайомлений тренер з психологічними особливостями старшокласників, не вміє правильно підійти до них або не володіє мистецтвом мовлення, хоча блискуче знає теорію фізичного виховання, матеріал навчальної програми по своєму виду спорту, серйозно готується до занять і цікаво, методично грамотно їх проводить.

У перспективі подальших розвідок у даному напрямку плануємо визначити та експериментально перевірити селекційні та прогностичні педагогічні здібності спортивного тренера гандбольної команди старшокласників.

Література

1. Волков Л.В. Теория и методика детского и юношеского спорта. – Киев: Олимпийская литература, 2002. – 292с.
2. Гандбол: Примерная программа для системы дополнительного образования детей: детско-юношеских спортивных школ, специализированных детско-юношеских школ олимпийского резерва / В.Я.Игнат'єва и др. – М.: Советский спорт, 2004. – 116 с.
3. Деркач А.А., Исаева А.А. Педагогическое мастерство тренера. – М.: Физкультура и спорт, 1981. – 376 с.
4. Игнат'єва В.Я. Гандбол. – М.: Физкультура и спорт, 2001. – 192 с.: ил. (Азбука спорта)
5. Корх А.Я. Тренер: деятельность и личность. – М.: Терра-спорт, 2000.
6. Станкин М.И. Спорт и воспитание подростка. – М.: Физкультура и спорт, 1983. – 104 с.
7. Тер-Ованесян А.А. Педагогические основы физического воспитания. – М.: Физкультура и спорт, 1978. – 206с.
8. Шиян Б.М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах: Автореф. ... д-ра пед. наук. – К.: ІППО АПН України, 1997. – 50 с.

Анотація

У статті розглядається проблема визначення педагогічних здібностей спортивного тренера дитячої та юнацької спортивної школи, які необхідні для досягнення високих результатів у вихованні гандболістів-старшокласників.

Аннотация

В статье рассматривается проблема определения педагогических способностей тренера детской и юношеской спортивной школы, которые необходимы для достижения высоких результатов в воспитании гандболистов-старшекласников.

Подано до редакції 5.11.2007.

©2007

Приходченко К.І., Зят'єва І.А.

КУЛЬТУРОТВОРЧА ФУНКЦІЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одним із найважливіших напрямків роботи школи є відродження культуротворчої функції школи, залучення школярів до народних надбань, національної історії, культури, традицій, звичаїв, побуту в органічному взаємозв'язку із загальнолюдською культурою. Для реалізації цієї мети до навчального плану введені предмети: рідний край (6 класи), народознавство, "Етична граматики на основі народознавства" (3 класи), права людини, факультативи: "Українознавство", "Світ дитини в українській

класичній літературі”, “Фольклор Донбасу”, “Українська література Західної діаспори”, “Із джерел народної етики” (10 класи). З метою естетичного виховання учнів введено факультативний курс “Етика та естетика”.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв’язання даної проблеми...

Культуротворча функція освітньо-виховного середовища закладів гуманітарного профілю розглядається в працях К.І.Приходченко, Б.М.Бим-Бада, О.Верещак, В.А.Ревина та ін.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розглянути проблему піднесення рівня освіченості кожного з учасників навчально-виховного процесу, орієнтацій на розвиток сутнісних рис особистості-здібностей, обдарувань, талантів через поєднання в діяльності школи національної загальнолюдської культури.

Виклад основного матеріалу дослідження... Загальноосвітній блок навчального плану – це предмети, які забезпечують отримання учнями загальної середньої освіти у повному обсязі, що дає змогу кожному учню виявити свої здібності, нахили до обрання напряму в отриманні освіти вищого рівня.

Вихідними положеннями планує:

* спрямування змісту і організації навчально-виховального процесу на формування самосвідомості, органічне поєднання в діяльності школи національної та загальнолюдської культури;

* забезпечення випускникам школи необхідного обсягу знань з основ наук;

* орієнтація навчально-виховного процесу на розвиток сутнісних рис особистості, здібностей, обдарувань, талантів.

Навчальний план складається з блоків:

- загальноосвітнього,
- поглибленого,
- практичного.

Починаючи з першого класу, вводиться певний блок предметів, які сприятимуть поступовому формуванню учнівських особистостей і вибору ними тих чи інших предметів гуманітарного циклу для подальшого удосконалення своїх здібностей.

До навчальних планів вводяться курс за вибором:

“Права людини в сучасному світі”, “Вчимося демократії” (учитель історії)

“Світова художня література” (ведуть учителі російської мови і літератури)

“Риторика” (учителі російської, української мови і літератури)

“Теорія і практика написання наукових робіт” (учителі всіх предметів, які готують роботи в МАН).

Якщо розглянути розподіл годин варіативної складової навчального плану за ступенями, то загальна картина виглядає таким чином, як показано в табл. 1.

Таблиця 1

Предмети варіативного компоненту

	Предмети та курси за вибором	Факультативні заняття	Індивідуальні заняття	Разом
I ступінь	7 годин	-	-	7 годин
II ступінь	23 години	21 година	3 години	47 годин
III ступінь	25 годин	15 годин	5 годин	45 годин
				99 годин

Сприяє створенню творчого освітньо-виховного середовища і система навчальних кабінетів, що теж передбачає формування пізнавальних інтересів усіх учасників навчально-виховного процесу, і має високопозитивну виховну спрямованість:

Кабінети I поверху, де знаходяться класи I ступеня навчання, оформлені за такими напрямками:

- кабінет матері,
- кабінет української іграшки,
- кабінет українського рушника,
- кабінет української казки,
- кабінет еколого-валеологічний,
- кабінет охорони безпеки життєдіяльності.

Кабінети II та III поверхів теж мають свою розвивально – виховну роль. Це кабінети:

- інформаційних технологій,
- природи рідного краю,
- “Я мандрую по світу” (вивчають іноземні мови),
- “Нашого цвіту по всьому світу”(українці в різних країнах земної кулі),
- географічного краєзнавства,

козацької слави,
правознавства,
етики та естетики,
“Ерудит”,
інтелектуального розвитку,
профорієнтаційної освіти,
світової культури,
“Виробничий Донбас”
превентивної освіти,
літературного краєзнавства,
сприяння творчому розвитку,
світової літератури,
рідної мови,
кабінет хліба.

В останні роки набула широкого застосування рефлексивна педагогіка. Наявна вона і навчальному процесі спеціалізованої гуманітарної школи. Бо чи не найкраще виражається процес рефлексії – через звернення до всього, що людина переживала, чула, думала, вивчала, через гуманізацію гуманітарного навчального процесу. Перша умова готовності учня увійти у стан рефлексії – це виконання завдання на розпізнання елементів інформації в ситуації. Створюються умови, коли учень в результаті пошукової діяльності засобом асоціації знань і реального життєвого досвіду відшукує відомий йому набір інформації. Завдання такого типу використовуються, наприклад, після вивчення розділу “Усна народна творчість” на уроках узагальнення та систематизації знань, після опрацювання тем про літературний процес певного періоду, а також при вивченні творів схожої тематики. Друга умова – готовність учнів увійти в стан рефлексії – зародження в їхній свідомості сумніву та критики. Третя необхідна умова навчання учня створюється через намагання привчити дитину бачити суттєвий бік будь-якого людського вчинку. Учні повинні вчитися за вчинком, поведінкою героя бачити мотив цього вчинку або поведінки. Четвертою умовою входу в рефлексію є створення ситуації, коли учень розуміє, що на формування характеру впливають також життєві обставини, соціальне середовище, в якому живе людина. Аналізуючи літературні характеристики, учні повинні зрозуміти, що сильна та особистість, яка ніколи не піддається негативному впливу середовища.

Формуванню творчого освітньо-виховного середовища сприяє і робота предметних творчих груп:

1. Учителів української мови і літератури – “Розвиток творчих здібностей обдарованих дітей”;
2. Учителів російської мови і літератури – “Використання нових технологій у роботі з літературного краєзнавства”;
3. Учителів історії – “Саморозвиток і самореалізація дитини в умовах регіональної комплексної програми “Обдаровані діти”;
4. Учителів хімії – “Науково методичне забезпечення проведення моніторингу якості знань з хімії”;
5. Учителів географії – “Обдаровані діти і результативність роботи з ними”;
6. Учителів біології – “Науково-методичне забезпечення моніторингу якості біологічної освіти”;
7. Учителів початкових класів – “Тестові завдання на уроках гуманітарного циклу” (1-2 класи); “Технології адаптивного навчання в початковій школі” (3 клас); “Особистісно-орієнтований підхід у розвитку пізнавальних інтересів учнів” (4 клас);
8. Учителів математики – “Моніторинг якості гуманізації математичної освіти”;
9. Учителів музики, образотворчого мистецтва, народознавства, керівників гуртків “Вишивка”, “Різьба по дереву”, “Бісероплетіння” – „Формування національної самосвідомості учнів на уроках і в позакласний час”;
10. Учителів інформатики – “Організація самоосвітньої діяльності учнів”;
11. Учителів фізики – “Підвищення рівня освіти учнів на основі застосування системи самоосвітньої діяльності”;
12. Учителів трудового навчання – “Використання творчих завдань на уроках трудового навчання як засіб розвитку особистості учнів”;
13. Учителів англійської мови – “Роль психологічної взаємодії учителя і учнів на уроках і в позакласній роботі”;
14. Учителів французької мови – “Особливості організації комунікативно-творчого навчання французькій мові у початкових класах”;
15. Учителів німецької мови – “Країнознавство та його роль в інтелектуальному та лінгвістичному розвитку учнів”;

16. Учителів фізичної культури – “Впровадження народних ігор у навчальний процес уроків фізичної культури”.

Робота предметних кафедр спрямована на вирішення таких завдань, як:

1. Удосконалення змісту, форм і методів навчання на основі гуманізації і демократизації освітніх процесів;
2. Система роботи з обдарованими дітьми в спеціалізованій гуманітарній школі;
3. Створення продуктивної моделі творчого освітньо-виховного середовища при вивченні предметних дисциплін;
4. Визначення досягнутого рівня підготовки учнів з базових дисциплін на основі системи моніторингу якості освіти;
5. Подальша інтеграція науково-експериментальної роботи та підвищення її результативності;
6. Здійснення наступності в освіті, перехід на нову парадигму: безперервна освіта протягом життя.

З цією метою проведені:

Семинар для завідувачів кафедр “Технологія організації нетрадиційних форм методичної роботи”;
фестиваль педагогічних ідей.

Наради при директорові підносять не менш важливі для обговорення питання, ніж педради. Це: “Ефективність навчання як елемент педагогічної технології”, “Розвиток навчальних досягнень і пізнавальної діяльності учнів у процесі уроку”, “Шляхи перебудови уроку – розвиток творчого потенціалу вчителя”, “Ефективність і оптимальність використання педтехнологій у навчально-виховному процесі”, “Психологічні аспекти уроку”, “Розвивальне навчання як шлях до науково-гуманістичної системи освіти”, “Створення ситуації успіху – важливий елемент взаємодії на уроці, що сприяє оптимізації педагогічного процесу”. Заслугує на увагу комплекс занять гуртка з образотворчого мистецтва “Акварелька” (школа I ступеня), “У майстерні художника” (школа II ступеня), та оволодіння факультативними курсами за авторськими програмами в школі III ступеня – “Український живопис” та “Художники-ілюстратори”. Бо ж не дарма XXI століття об’явлено ЮНЕСКО “Століттям освіти”, а, за словами Г.Науменка, хто володіє освітою, той володіє всесвітом. Такий підхід завжди спрямований в майбутнє, досконало ґрунтуючись на минулому та сьогоденні, дозволяє вихованцю самовизначитися у особистісному та професійному житті, зрозуміти себе, свою індивідуальність, співвіднести її з іншими людьми та суспільством в цілому, що сприяє самостимулюванню та самомотивації влісної діяльності. Проблема гуманітаризації процесу навчання в цілому, розвиток гуманітарних дисциплін зокрема спрямовані на формування високорозвиненої, інтелектуальної людини, що володіє широким спектром мовнокультурних можливостей, має креативне мислення, активна в різних видах катарсичної творчої діяльності, здатна до життєвої самотворчості, самоудосконалення, самореалізації, а значить жити, працювати і творити на прогрес суспільства в цілому, своєї країни зокрема, на достойне місце українців у колі цивілізації. “Як показала практична робота, саме уроки розвитку мовлення сприяють тому, глибшому пізнанню внутрішнього світу учня, розкриттю його індивідуальності. Важливо, щоб дитина вміла побачити красу навколо себе і передати її у слові” [1, с.126]. Проводячи філологічні вправи, сприяємо розвитку сприймання значення слова як одного із основних засобів відтворення дійсності і цілком погоджуємося з думками Т.Усатенко, що формування в учнів прийомів осмислення слів, речень, текстів на перший погляд нібито створює переваження. Проте, коли у систему вправ послідовно вводять завдання на пізнання семантики мовних знаків, то це значно полегшить засвоєння школярами знань, сприятиме виробленню в них потрібних умінь і навичок, дозволить скоротити час на процес опанування навчальним предметом, адже, за висловом І.Білодіда, слова несуть у мозок інформацію і впливають на його формування, на розбудову процесів мислення, на їх психофізіологічну основу. Слову приділяється увага і як засобу навчання, і як предмету вивчення, і як фактору формування розумово-психічного апарату людини. За роздумами М.Комлева, слова – це пізнання світу таким, яким його бачимо. Підбираємо і групуємо слова, щоб за допомогою них пізнати дійсність. Адже справжній учитель і мудрець нічого не вчать, виголошував Сократ, а лише вказують шлях до істини.

Учителем як носієм катарсичної педагогіки використовується художній образ як форма передачі знань про світ та саму людину засобами слова з метою полі – художнього виховання. Дослідник І.Карпенко підкреслює, що загальновідомо, що підліткова свідомість носить переважно образно-емоційний характер, тому цілком виправдана опора на комплекс мистецтв у створенні катарсичних виховних заходів. Однак при такому підході фрагменти та цілі твори різних мистецтв (насамперед – художньої літератури, музики, живопису) втрачають свою автономність та самостійне значення в цілісному художньо-педагогічному образі, завдяки новому, більш широкому контексту, набувають нових якостей впливу на формування внутрішнього світогляду особистості, на вияв його через словесний образ, через мовний етикет, через своє “я”, переведення виховання на новий рівень вихованості, що дозволяє досягнути максимально ефективного результату в конкретних соціальних умовах, розкриває нові особистісні перспективи. І це закономірно: розвиток мовлення на уроках літератури має своєю основою не оволодіння граматичною будовою слова, а осмислення законів, за якими створюється мистецтво

слова. Увага учнів спрямовується на розкриття того внутрішнього смислу, який передає окрема ситуація, подія, деталь, портрет, сюжет, образ тощо, на уміння виразити власну думку в усній чи в писемній формі, причому передати її чітко і граматично правильно, тобто потребують використати і закріпити ті закономірності, які засвоєні на уроках мови. Щоб якісно виконати такі завдання, треба досить глибоко осмислити закономірності, за якими створюється мистецтво слова саме це становить основу розвитку інтелектуальних, емоційних, вольових та інших психологічних здібностей дітей, закладених природою. В такий спосіб іде формування здатності розуміти смисл образів твору через розвиток мовлення і мислення учнів, виробляється увага до слова, до його видимого значення і додаткових смислових відтінків, уможлиблюється його використання в новій інтерпретації у власних творах, усних та письмових відповідях короткочасно утримувати чіткий образ новоприйнятої інформації, використовувати семантично зв'язки у послідовному сприйманні запропонованого матеріалу, урахуванням духовно-практичного компонента пізнавальної діяльності, створювати спеціально-просторові на основі синтетичної природи мистецтва адаптації власного "Я" шляхом реалізації особистості, впровадження стратегії особистісного навчання, педагогіки співпраці, відкритості, альтернативності, діалогічності, рефлексивності педагогічної взаємодії. Отже, мистецький твір розкриває своє художнє багатство лише для тих, хто розуміє функцію слова. Щоб пропонувати досягнути її глибину, текст, читати повільно, вдумливо, в процесі якого спрацьовує особливий психологічний феномен: в уяві учня-читача вимальовуються картини, образи і ситуації, про які йдеться у творі. У ці образи, формуючись під впливом тексту, як будівельний матеріал використовують картини життєвого досвіду читача. Читаючи, молода людина мовби гортає сторінки свого життя і бачить його під новим кутом зору, навіяним твором, який сприймає відповідно до свого суб'єктивного досвіду, життєвих вражень. Тому, процес читання збагачує людську здатність розуміти інших людей, сприймати їхні болі і переживання. При цьому мовленнєвий запас учня-читача поповнюється новими словами, незвичайними словосполученнями, з якими він зустрівся в тексті прочитаного художнього твору. Відбувається пряма залежність між зростанням духовності вихованця і кількістю прочитаних книг. Його думки стають глибшими, емоційнішими, а отже, змістовнішими і виразнішими. Учителю літератури належить у цьому процесі велика роль. Адже, привчивши учнів читати програмні твори, які по своїй суті виконують місію добродійного виховання, учні будуть більш прискіпливо вибирати книги для читання на дозвіллі – в їх арсенал попаде значно менше антикультурного потоку, ніж до того, хто не навчений читати. Учень-читач із сформованою читацькою культурою буде шукати такі твори, героями яких у нього буде відчуватися взаємопідтримка, взаємодопомога, естетичний взаємообмін всеперемагаючою щедрістю душі, витривалістю, виключною силою волі, неподоланністю, всім прекрасним і чаруючим у світі. Метод "Незакінчене речення", застосований у кінці уроку на зразок: "На сьогоднішньому уроці для мене найбільшим відкриттям було...", "Ця інформація дозволила нам зробити висновок, що...", "Я успішно засвоїв(ла) новий матеріал і вмю..." допомагає відслідкувати зростання духовності учня або бачити збочення і вчасно приходити на інтелектуальну допомогу. Використовуваний ще один прийом "Інтелектуальна хвилинка", де учні діляться тим, що читають на дозвіллі, буде свідченням результативності інтелектуальної допомоги вчителя. А застосований метод "Займи позицію" слугує прямою вказівкою, як діяти учителю, а в разі необхідності і батькам, класному керівникові, далі.

Слід пам'ятати: якщо не прищепимо в ранньому дитинстві, підлітковому та юнацькому віці любов до літератури, культури, рідного народу, його мистецької спадщини, звичаїв, традицій, обрядів, до інших народів, не зробимо їх одухотвореними особистостями, то це буде мати наслідок – несформованість духовного, морального ідеалу, що веде до проявів бездуховності, безідейності, байдужості у різних сферах або навіть до правопорушень, згодом – карних злочинів тощо. Попередити цю небезпеку покликане художнє слово, застосування текстоцентричних технологій на уроках словесності, при яких воно, слово, є центром уваги дітей, засобом формування декількох доміантних позицій – любові до краси і добра, націєцентричних і націєтворчих ідеалів, викликає прагнення дієтворчості, активної життєвої і суспільної позиції.

Розповсюдженою формою роботи уроків розвитку усного мовлення є виступи спікерів – оцінку виставляє учень сам собі, спікер озвучує думку тих, хто входить в групу оцінюючих, а також учитель. Із підсумку складається кінцевий результат оцінювання. На уроках розвитку мови і мовлення досить ефективний метод позначок – він учить робити записи за розповіддю учителя, розвиває пам'ять, бо примушує запам'ятовувати цілі фрагменти речення або заміняти їх синонімічними відповідниками, що вже допомагає формуванню культури мислення, навичок творчої діяльності.

Учням пропонується під час читання тексту користуватися такими позначками:

- прочитане підтверджує вашу думку;
- прочитане відрізняється від того, що ви знаєте;
- прочитане несе для вас нову інформацію, знати хочеться більше.

"Вправи розвивального типу включаються в будь-яку частину, але так, щоб вони органічно впліталися у його загальну канву, не порушуючи логіки нового матеріалу, були підпорядковані темі та меті уроку, органічно поєднуючи навчальний матеріал із розвитком мислення, мовлення і творчої уяви" [496, с.127].

Сприяє кращій організації обговорення певної проблеми метод “кутки”, коли представлені дві і більше позиції. Стратегія “Збережи останнє слово за мною” стимулює індивідуальні міркування та роздуми після прочитаного тексту, параграфа, теми тощо. Широко застосовується в роботі метод передбачень – учні за ключовими словами, виразами, загадками передбачають тему уроку, зміст тексту чи послідовність позицій тощо. А на уроках мови сприяє активізації роботи дітей така форма роботи, як диктант-гіпотеза. Під час аналітичної роботи використовуються схеми-опори (1, с.2):

Схема 1

тема —> розкривається,
проблема —> вирішується,
конфлікт —> розв'язування.

Схема 2

Твір: розповідає; відображає; описує; знайомить; розкриває; характеризує; показує; передає; викладає; відкриває; пояснює; наголошує; закликає; схвалює; оспівує; звеличує; засуджує; закликає; заперечує; стверджує; переконує.

Текст: зосереджує увагу на чомусь; висловлює думку щодо...; висвітлює питання про...; спонукає до роздумів; викликає в читача прагнення; відстоює думку; примушує читача задуматися; підводить до висновків.

Слід наголосити, що уроки розвитку мови проводяться не тільки учителями-філологами, а й викладачами інших дисциплін – складання діалогу про рідне місто – істориками, географами; усний твір “Харчування наших предків” – учителями народознавства, праці, біології, ОБЖД, активізація домашньої навчальної роботи – написання твору “Кулінарна казка”, “Калинові паляниці” чи віршована казка “Оселедець під шубою”; дебати “Я – кандидат в президенти України” – викладачами історії, права, соціології.

Словниковий двобій – слова-терміни з різних предметів даються російською мовою, треба перекласти українською або навпаки. Складання усного твору-припущення – учнями даються фразеологізми, походження яких вони повинні пояснити, чи подається якась частина інформації, зв'язана з історичною, екологічною та іншими проблемами, учням слід висловити свої передбачення про подальший хід подій. Далі проводиться співставлення того, що висловили учні, і реальними подіями, широко застосовуються в навчальному процесі рольові ігри: “Громадські слухання” – учителями історії, екології, суспільнознавства, права тощо.

Висновки... Отже, створення творчого освітньо-виховного середовища в загальноосвітніх закладах гуманітарної спрямованості підносить на більш високий щабель такі лінгводидактичні принципи, як: комунікативно-діяльнісний, культурологічний, проблемно-пошуковий, взаєзв'язаний між собою в реалізації основної мети – формування соціальноактивної учнівської особистості, здатної до життєвої самотворчості.

Школа як представник держави, родина, громадськість повинні створити для цього якомога сприятливіші умови. На нашу думку однією з таких умов і є створення творчого освітньо-виховного середовища, яке виконує культуротворчу функцію в усіх видах навчально-виховної роботи – в урочній, позаурочній, позакласній, позашкільній, самоосвітній діяльності.

Література

1. Приходченко К.І. Форми роботи з розвитку творчої особистості учнів. Наукові записки: збірник наукових статей Національного університету ім. М.П.Драгоманова. – Київ: НПУ, 2000. – Ч.2. – С.125-131.
2. Бим-Бад Б.М. Обучение и воспитание через непосредственную среду: Теория и практика / Труды кафедры педагогики, истории образования, антропологии Университета РАО. – 2001. – № 3. – С.28-48.
3. Верещак О. Позашкільна діяльність як педагогічна система та соціокультурне середовище // Рідна школа. – 2006. – № 12. – С.32-34.
4. Ревин В.А. Экспертиза школьной образовательной среды. – М., 2000.
5. Ревин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. – М.: Смысл., 2001 – 365 с.
6. Ревин В.А. Тренинг педагогического взаимодействия в творческой образовательной сфере / Под ред. В.И.Панова. – М.: Молодая гвардия, 1997. – 176 с.

Анотація

В статті розглядається проблема піднесення рівня освіченості кожного з учасників навчально-виховного процесу, орієнтацій на розвиток сутнісних рис особистості – здібностей, обдарувань, талантів через поєднання в діяльності школи національної загальнолюдської культури.

Анотация

В статье рассматривается проблема поднятия уровня образованности каждого участника учебно-воспитательного процесса, ориентация на развитие существенных черт личности – способностей, одаренностей, талантов через объединение в деятельности школы национальной и общечеловеческой культуры.

Подано до редакції 5.11.2007.